

Oponentský posudek na diplomovou práci Bc. Kristiána Těmína

Hannah Arendtová o demokracii

Práce je věnovaná politické teorii Hannah Arendt, kterou se Kristián Těmín pokouší systematicky vyložit v celku jejího díla, přičemž zkoumá, zda a jak její pojetí politického jednání ústí v teorii demokracie se specifickými participačními a deliberativními prvky. Úkol je to nebývale náročný a svým způsobem troufalý. Autor jej nicméně zvládá s žádoucím pochopením věci a nabízí jistou souhrnnou interpretaci klíčových konceptů politické teorie Hannah Arendt, které dává do vzájemné souvislosti a úspěšně nakonec přibližuje hlavní rysy její teorie demokracie.

Třeba říci, že práce splňuje všechny náležitosti formální i obsahové. Má vymezené téma, které autor upřesňuje v úvodu. Všechna použitá literatura je uvedena v seznamu na závěr a v průběhu výkladu jsou všechny zdroje náležitě citovány, popřípadě uváděny v poznámkách. Struktura práce je dána výkladem základních konceptů. Nejprve autor rozebírá pojetí svobody, které upřesňuje v polemice s negativním pojetím svobody od Isaiaha Berlina. Následuje kapitola rozebírající koncept politického jednání. V ní se autor opírá především o knihu *Vita activa* a připomíná heideggerovská východiska tohoto konceptu. Následují pak dvě kapitoly, v nichž jsou tyto koncepty zkoumány nejprve v rámci specifické filozofie dějin a poté na půdě teorie demokracie. Filozofie dějin se točí kolem pojetí modernity a Kristián Těmín zde odhaluje dějinná úskalí toho, že moderní západní společnosti vytěsnilly antické pojetí politického společenství a jednání a nahradily je konceptem společnosti, jež socialitu zakládá na obživě a sebezáchově jedince. V závěrečné kapitole se autor dostává k teorii demokracie, jejíž hlavní rysy zachycuje ve třech krocích. Nejprve ve vší stručnosti připomíná historické situace, kdy se v moderní společnosti v určitých krizových momentech zjevila politika a svoboda ve svém původním smyslu. Zmiňuje maďarské povstání proti komunistické vládě, ale víceméně opomíjí úvahy o významu sovětů dělnických a rolnických zástupců za ruské revoluce. V následujícím kroku vykresluje hlavní rysy teorie demokracie a podrobněji se věnuje jejím participačním a deliberativním prvkům. V poslední části tematizuje fenomén elit a zkoumá, nakolik lze navrhnout určitý model demokracie podle Arendtové, který by obnovoval původní smysl politického jednání a mezilidské svobody, jaký se zrodil v řecké polis.

Kristián Těmín v práci osvědčuje své schopnosti teoretické a interpretační. Prokazuje, že si osvojil hlavní teoretické koncepty Hannah Arendt a na základě studia odborné literatury o nich dokázal samostatně uvažovat a své úvahy srozumitelně vyložit a odůvodnit, někdy s větší, jindy s menší přesvědčivostí. Úskalí práce vidím především v metodologických východiscích.

Úloha, do které se Kristián Těmín v práci pouští, je troufalá, ale dává smysl, když se ptá, „zda původní podoba politiky, jak ji nalézá Arendtová, může být přítomna i v současné společnosti.“ (s.10) Jeho cílem je totiž uvažovat o tom, jak „restaurovat pojem politiky“, přičemž politika je mu arendtovsky řečeno „bytostně lidské prostředí, kde člověk je schopen žít svobodně a odpovědně k sobě i druhým“. K tomu pochopitelně patří otázka, „zda takový politický projekt je demokratický“ a „zda lze v současnosti najít takovou historickou situaci,“ kdy „člověk žije ve svobodě“. Takové otázky dílo Hannah Arendt vskutku vzbuzuje, ale odpovědi by měly být poskytovány na základě interpretace textů, které neztratí svůj historický a ideový kontext, což se autorovi nepodařilo. Dopouští se metodologických pochybení, o kterých svého času mluvil Quentin Skinner. Ten je označil jako mytologie doktríny, koherence a prolepsy.

Kristián Těmín se k postupům, které patří ke Skinnerovým mytologiím, dokonce výslovně hlásí. Hned na začátku třeba říká, že se pokouší rekonstruovat „politický projekt Arendtové, který ona sama ale

nenapsala“, přitom ale nevadí, že jej nenapsala, neboť, jak praví, teoretický projekt „sice není Arendtovou pregnantně a úplně formulován, ale je implicitně přítomen v jejím myšlení.“ Dokonce mluví v této souvislosti o tom, že ve svém výkladu podává „logické vyústění jejích úvah“. Jádrovým textem tohoto potenciálního systému, jak ho jinde nazývá, je mu kniha Vita Activa, ve které „se setkávají ta témata, která budeme vykládat na pozadí jiných děl Arendtové.“ Autor takto interpretuje hlavní teoreticko-politické texty z jejího tvůrčího období od 50. do 70. let, jmenovitě Původ totalitarismu, Vita activa, Mezi minulostí a budoucností, O revoluci a O násilí. Navíc na začátku práce zasazuje tyto teorie Arendtové do širšího rámce jejího filozofického snažení. Mluví o vztahu teorie a praxe, kde teorie je „život ducha“ (který u Arendtové má ale tři oblasti, nikoli dvě: myšlení, vůle a souzení) a praxe pak je zřejmě ona oblast politického jednání. Autor tak hned zpočátku rýsuje její filozofický systém, jako by nějaký existoval, dokonce stejný od 50. let do 70. let.

Podobné připomínky lze uvést, co se týče ideových kontextů její politické teorie. Když například Kristián Těmín tvrdí, že „pro pochopení potenciálního (sic!) politického projektu Arendtové je nutné začít výkladem o svobodě“ tak s tím lze jenom souhlasit. Proč ale zrovna polemika s Berlinovým pojetím negativní svobody? Pravda je, že důležitá polemika s tímto čistě liberálním pojetím svobody vskutku proběhla a má svou intelektuální relevanci i pro pojetí svobody Arendtové. Zapojili se do ní, např. MacCallum Jr., Ch. Taylor i Q. Skinner. Řekněme, že to byla polemika vedená ze strany komunitarismu a republikanismu, do ní se ale Hannah Arendt nezapojila. Takže autor rekonstruuje polemiku, která vlastně ani neproběhla. Plodnější pro pochopení teorie svobody Arendtové by bylo odstínění jejích republikánských argumentů oproti cambridžskému republikanismu nebo Taylorovu občanskému komunitarismu.

Podobně třeba pasáž o liberalismu a republikanismu, což je velké téma řady důležitých polemik, ovšem z pozdější doby. Jenomže autor o tématu mluví pouze s odkazem na M. Canovan, přitom republikánská polemika s liberalismem byla v mnohém poučná. Na republikánské straně se do ní zapojili teoretici různého založení, počínaje cambridžskou školou po představitele amerického občanského republikanismu. Výklad této polemiky by mohl být přínosem i pro pochopení pozice Arendtové, zejména co se její teorie demokracie týče, avšak autor tuto polemiku opomíjí. Místo toho se v diskuzi o demokracii opírá o dílo C.B. Macphersona, což je sice autor ze 60. let, ale s republikanismem nemá mnoho společného.

Přes tyto metodologické výhrady soudím, že Kristián Těmín ve své diplomové práci přesvědčivě prokázal, že je schopen porozumět obtížným filozofickým textům a osvojit si náročné teoretické myšlenky, což oceňuji. Klasifikuji jeho práci známkou velmi dobře.